

זכר מאמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת פנחס תשפ"ה שנה י | גליון מס' 590

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

תפלה להנצל מנגאון

"לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" (כה יב)

מִכָּפָּה שֶׁהָאוֹת וְאִי בַּמֶּלֶךְ "שְׁלוֹם" שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה נִכְתְּבַת קְטוּעָה, לְמִדּוֹ חֲכָמִים (קְדוּשִׁין סו ב) שֶׁנִּתְּן לְדַרְשָׁה כְּאִלוֹ נֶאֱמַר "שְׁלוֹם", וּמִכָּאֵן שֶׁבְּרִית הַכְּהֵנָה נִתְּנָה רַק לִכְהֵן שְׂאִינוֹ בַּעַל מוֹם, וְאִלוֹ כֹּהֵן בַּעַל מוֹם שֶׁעָבַד בַּמִּקְדָּשׁ עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה אֶף בְּדִיעַבַּד.

רַבִּי יַעֲקֹב קִטְיָנָא מְחוּסֵט, בַּעַל 'דְּחֵמֵי הָאֵב', הוֹסִיף וְדָרַשׁ לְאוֹר זֹאת שֶׁבְּאִמְרוֹ "הֲנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם" - בְּמוֹבֵן שְׁלֵמוֹת, הַבְּטִיחַ הַקֹּב"ה לְפִינְחָס שֶׁמַּעֲשֶׂה זֶה לֹא יִבְיָאֵהוּ לְהַכְשֵׁל בְּהִרְהוּרֵי גֵאוּהָ, וְכֵן יִשְׁאָר שְׁלֵם וְלֹא יִחָשֵׁב בַּעַל מוֹם, כִּפִּי שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים (מְגִלָּה כט א): "מֵאֵן דִּיְהִיר [מִי שֶׁמִּתְגָּאֵה] - בַּעַל מוֹם הוּא".

וַיֵּשׁ לְלַמֵּד מִכָּפָּה שֶׁכָּל הַזֹּכֶה לְקִים מִצְוָה כְּרָאוּי, חָיִב לִשְׁאֵת מִיד תְּפִלָּה שֶׁלֹּא תִזְנַח דַּעְתּוֹ עָלָיו בְּעַקְבוֹת מַעֲשָׂיו, כִּי עֲלוּל הוּא לִפְלִי בַּחֲטָא הַגָּאוּהָ וּתְפִגֵּם שְׁלֵמוֹת הַמִּצְוָה שֶׁעָשָׂה (שְׁרָבּוֹ הֶעֱנִי).

תפלתו של משה

"יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה... ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה" (כז טו-יז)

הַפְּלִיאָה עֲצוּמָה: וְכִי זָקוּק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַסְבִּיר אוֹ לְמַשֵּׁל כִּדִּי לְהַבִּין מִדּוּעַ מִבְּקֵשׁ מֹשֶׁה לִּפְקֹד אִישׁ עַל הָעֵדָה? לָשֵׁם מָה אִפּוֹא הוֹסִיף מֹשֶׁה: "וְלֹא תִהְיֶה עֵדַת ה' כְּצֹאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה?"

ה'אמרי אמת' פרש כי הלשון 'ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה' היא בקשה בפני עצמה, שאף

קול אמונים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

ברומו של עולם

בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵינָנו מַכִּירִים תְּמִיד בְּעֶרְפֶּם הָאֲמִתִּי שֶׁל דְּבָרִים. לְעֵתִים, דְּבָרִים שׁוֹלִיִּים נִרְאִים לָנוּ זֹהָרִים, וְאִלוֹ עֲנִיָּים יְסוּדִיִּים נִתְּפָסִים כְּדָבָר שֶׁל מָה בְּכָף.

כְּדִרְכֶּם, חֲז"ל לְמַדְּנוּ זֹאת בְּצוּרָה נֹקֶבֶת. אֶת הַפְּתוּב (תְּהִלִּים יב ט): "כֶּרֶם זֵלֹת לִבִּנִי אָדָם", דָּרָשׁוּ (בְּרִכוֹת ו ב): "אִלּוֹ דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזֻלָּזִים בָּהֶם".

עֲנִית אֲמֵן עוֹמֶדֶת לֹא סֶפֶק בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם. הֲלוֹא כֵּן אִמְרוּ חֲכָמִים (דְּבָרִי ז א): "אֵין גְּדוֹל לִפְנֵי הַקֹּב"ה יוֹתֵר מֵאֲמֵן שִׁישְׂרָאֵל עוֹנִים". מַעֲתָה עֲלִינוּ לִשְׁאֵל אֶת עֲצֻמְנוֹ, הָאֵם אֲנוּ אֲכֹן מִתְיַחֲסִים אֵלֶיהָ כֵּן, אוֹ שְׂמָא הִיא נִכְלָלֶת בִּ"דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזֻלָּזִים בָּהֶם?"

אוֹסִיף וְאוֹמֵר כִּי הַגְּדֵרֶת "דְּבָרִים [דְּבוּרִים] הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם", נֶאֱמַר בְּמִיחָד לְמִצְוֹת עֲנִית אֲמֵן. כִּי כֹן, "אֲמֵן", כִּידּוּעַ, בְּגִימְטְרִיָּה "מְלֵאךְ", לִפִּי שְׁמֶכֶל אֲמֵן נִבְרָא מְלֵאךְ; וְהֲלוֹא עַל הַמְּלָאכִים אוֹמְרִים אֲנוּ בַּתְּפִלָּה יוֹצֵר: "וְאֲשֶׁר מִשְׁרַתִּי - כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם!"

אֵם אֲכֹן נִפְנִים וְנָשִׁיב אֵל לִבֵּנוּ כִּי מִקוּמָה שֶׁל אֲמֵן "בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם", בּוֹדָאי נִרְדֹּף אַחֵר כָּל אֲמֵן כְּמוֹצֵא שְׁלָל רַב.

בְּקִרְיָת "עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם!"
שִׁבְת שְׁלוֹם,

298 213 מכוולס"ן.

אם חלילה תהיה עת שפני ישראל לא יזכו למנהיג, בל יהיו חלילה "כצאן אשר אין להם רעה", אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו ינהיגם, כלשון הפתוב (תהלים כג א): "ה' רעי לא אחסר" (לב שמחה' תשמ"ד).

כֵּאֲפֹן נוֹסֵף בְּאֵר הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי אֱלִיהוּ לופִּיָּאן: מֹשֶׁה לֹא כֹּהֵן מְשֻׁלּוֹ כְּלָפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אֵם כְּלָפִי עֲצוּמוֹ - כִּדִּי לִתֵּת לְתַפְלָתוֹ צִיּוֹר חִי וּמוֹחֲשִׁי עַד כִּמָּה יִהְיֶה מַצְבּוֹ שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל קִשָּׁה לֹלֵא מִנְהִיג, וּבְכָף תִּהְיֶה זֶה תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מִעֲמֶק הַלֵּב ('שְׁלָמִי שְׁמִחָה' ח"א ע"מ רכט).

מקור לתקיעת שופר בחדש אלול

"ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם" (כט א)

מִפְּסוּק זֶה הִבִּיא רַבִּי חַיִּים פִּינְחָס לוֹרִיָּא מְרַבֵּנִי לוֹדֵז' רִאִיָּה לְמִנְהַג יִשְׂרָאֵל לְתַקֵּעַ בְּשׁוֹפָר אַחֵר תְּפִלַּת שְׁחִירִית, הַחֵל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל וְעַד עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה (רַמְ"א או"ח תַּקֵּפָא א).

כִּיצַד? בְּגִמְטְרִיָּה (סְנֵהֲדִין כב ב) מוֹבָא שֶׁהַנּוֹדֵר עַל עֲצוּמוֹ נִזְרֹת בְּלֹא הַגְּבֻלָּת זְמַן ["סִתְּמָה נִזְרֹת"], חָיִב לְנַהֵג נִזְרֹת לְמִשְׁךָ שְׁלוֹשִׁים יוֹם בְּלִבָּד. זֹאת לְמִדּוֹ מִלְּשׁוֹן הַפְּתוּב (לְעִיל ו ה): "קִדְּשׁ יִהְיֶה גְּדֹל פְּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ" - "יִהְיֶה" בְּגִימְטְרִיָּה שְׁלוֹשִׁים, וּמִכָּאֵן שֶׁ"סִתְּמָה נִזְרֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם".

לִפִּי זֶה נוֹכַח לְדָרַשׁ אֶף אֶת הַפְּתוּב שֶׁלִּפְנֵינוּ כֵּן: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" - תִּקְעוּ בְּשׁוֹפָר בְּמִשְׁךָ שְׁלוֹשִׁים יָמִים, עֲשׂוּרִים וּשְׁמוֹנָה יָמִים בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל וּשְׁנֵי יָמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּגִימְטְרִיָּה שֶׁל "יִהְיֶה" ('מַגְנִי חַיִּים' ס' תַּקֵּפָא).

ברכות השחר בהלכה

בְּקוֹל בְּכוּנָה בְּחִבְרוּתָא

אמן ללא גמגום

על עקבותיו ויצא ממעון הקדש בדומיה ובהנצחה.

רגליו הוליקוהו לבית המדרש. הוא שקע בלמוד הלכות עניית אמן, והחל לעין במקורות הרבים. עולם חדש נגלה לו, ואט אט נערמו על שלחנו ספרים רבים, ספרי שו"ת והלכה רבים נפתחו לפניו, והוא שקע בהם בלהט ובהתמדה.

כמוכן שבד בבד דבקו הרב פ. ומשפחתו במצות עניית אמן הלכה למעשה. מאמרים על גדל מעלת עניית אמן עשרו את קירות הבית, והזכירו לכל המתגוררים בו לבל יפסידו אף לא עניית אמן אחת.

במקביל המשיך הרב פ. להקדיש מספר שעות מדי יום ללמוד ולבון הלכות עניית אמן. דף הצטרף לדף והמאמר התורני עליו עמל הלך ונשלם.

לאחר שבועות של עמל סים הרב פ. את כתיבת הברור ההלכתי. ספוק רב מלא את לבו למראה פרי עמלו. שטות הראשונים נערכו באופן ברור ומסדר, דבר דבור על אפניו.

באותו יום שב הרב פ. לביתו כשתכריך כתביו בידו. הוא בקש להניחם במגרתו, אלא שלתדהמתו, באותו רגע ממש נשא ברחבי הבית קולו של יוס'לה, כשהוא פונה אליו בשאלה: "אבא, על מה כתבת הפעם?".

השאלה התמימה שנשאלה בקול צלול, בלי שבירי מלים וללא התנשפויות, גרמה לרב פ. המפתע לשאל בהתרגשות: "יוס'לה! חזר בבקשה שוב, מה שאלת?".

"שאלתי על איזו סוגיה כתבת?", אמר יוס'לה, תמה על התרגשותו של אביו.

שאלה זו היתה רק פתיח לשוני המפתיע והמברך שהתחולל בו. הגמגום הקשה נעלם כביכול לא היה קים מעולם. יוס'לה החל לדבר ברצף משפטים חדים וברורים. הימים בהם כל מלה היתה הר וכל משפט - מסע, הפכו לזכרון עבר.

הרב פ. ומשפחתו נפעמו לגדל הנס שנראה לעיניהם. הם נוכחו לראות כי עניית אמן פתחה בפניהם שערי ישועה - פיו של בנם יקרים נפתח והגמגום נעלם כלעמית שבא.

בשעת ערב מאחרת, הרב פ. ורעייתו ישובו נרגשים, ודמעות של שמחה זולגות מעיניהם. הם העלו בזכרונם את הדרך הארכה והקשה שעברו יחד עם בנם עד שזכו לראות את הישועה המיחלת ולבם התמלא ברגשות הודיה.

באותו ערב גמלה בלבם ההחלטה להעלות את הספור על הכתב ולשלחו למערכת עלוננו, להודיע ולגלות, כי יש בכחה של עניית אמן לחולל פלאות, ואף גמגום קשה התוקף ילד קטן, נכנע מפני עצמיתה.

אנו זכינו לקבל מהם את הספור - עדות חיה על גדל כחה של עניית אמן - ולהעבירו אליכם.

ירידה משמעותית בהשתתפותו בשעורים. ללא התרעה מקדמת, השתנו חיינו בן רגע. באופן מפתיע, ללא סבה נראית לעין, החל יוס'לה לגמגם. תחת שטפי דבוריו הרהוטים והמחכמים, יצאו מפיו קטעי מלים ושבירי הברות.

ההורים המפתעים מהרו ללכת עמו לרופאים ויועצים. נבדקו אפשרויות שונות: האם זו תגובה למתח? תוצאה של בעיה רפואית כלשהי? ההבחנות היו מעורפלות.

"תופעה חולפת", אמרו הממחים. אך הזמן חלף והתופעה לא חלפה.

ככל שהזמן עבר והגמגום נמשך, תוך שהוא משבש את סדר יומו של הילד ומוריד את בטחונו העצמי עד לעפר, החליטו ההורים לפנות לגדולי הרופאים בתחום. בהכוננתם של עסקנים רפואיים יצרו קשר עם טובי הרופאים, ובד בבד הדפקו על דלתות מחנכים בכירים ובעלי נסיון. הללו המליצו בכה והללו המליצו בכה. לראשונה הם שמעו על טפולים רפואיים עם שמות כה מרפבים, שהם התקשו אפילו להגותם.

העצות הרבות שארמו לפתחם בבלו אותם לחלוטין. הם התלבטו למי לפנות ובאיזה טפול לבחור. הם לא יכלו להתמהמה; המצוקה ההולכת וגוברת של בנם זרזה אותם לקבל החלטה במהרה, והם החליטו לשאל בעצת גדולים.

כך, ביום מן הימים מצא הרב פ. את עצמו עושה את דרכו לעבר ביתו של מרן הגר"ח מניבסקי. שם, כשהוא מצטופף בין הממתינים הרבים על המדרגות המטפסות אל הבית המפרסם, עמד וסדר את מחשבותיו, תוך שבין לבין הוא ממלמל ברב רגש פרקי תהלים.

לאחר המתנה ארכה הגיע תורו. בחדרת קדש הוא פתח ותאר לפני רבי חיים את מצוקתו הקשה של בנו. אחר פרש את השאלה, תוך שהוא מפרט את ההתלבטויות ומתאר את הדאגה המכרסמת בלבו מפאת החששות המזליות כל סוג של טפול.

רבי חיים האזין בדומיה. משסים האב לתנות את כאבו, השתהה רבי חיים קמעא ולבסוף פסק באזני האב המפתע: "הקפד על עניית אמן!"

"ומה בדבר הטפולים, באיזה מהם כדאי לבחור?", חזר הרב פ. והקשה במבוכה.

"הקפד על עניית אמן", שב ר' חיים על תשובתו והוסיף, "כיון שתלמיד חכם אתה, התעמק בהלכות עניית אמן, וכתב ברור הלכתי בענינו".

האב לא שאל שאלה נוספת. הוא סב

"אבא... אנני רוצצה לללכת לבבית הפנסט...". יוס'לה הקטן התקשה להשלים את המשפט, וכשסוף סוף עלה בידו להשלימו, השפיל את עיניו מבושה והתנשף מן המאמץ.

הרב פ. התבונן בפניו היגעות של בנו, ולבו נחמץ למראהו המיסר. יוס'לה בנו יקר, הילד המכשור שעוד בטרם מלאו לו שלש שנים כבר הפליא את כל רואיו בדבורו

ככל שהזמן עבר והגמגום נמשך, תוך שהוא משבש את סדר יומו של הילד ומוריד את בטחונו העצמי עד לעפר, החליטו ההורים לפנות לגדולי הרופאים בתחום. בהכוננתם של עסקנים רפואיים יצרו קשר עם טובי הרופאים, ובד בבד הדפקו על דלתות מחנכים בכירים ובעלי נסיון. הללו המליצו בכה והללו המליצו בכה. לראשונה הם שמעו על טפולים רפואיים עם שמות כה מרפבים, שהם התקשו אפילו להגותם.

הגר"ח מניבסקי בכנס חזק של בני אמונים

הרהוט ומאז לא חדל מלומר דברי חכמה, מתקשה כעת להוציא מפיו אף את הקצר שבמשפטים.

יוס'לה היה ילד חנוני ופסח, שמאז ומתמיד היה חביב על מלמדיו, הצטין בלמודיו ונשא חן בעיני כל. מעולם לא נגלו אצלו בעיות, לא בתחום הלמודים ואף לא במישור החברתי. הוא היה עד כה ילד למופת וידגמה - ילד של נחת. אולם עכשו הכל נעצר; העבדה שהוא התקשה לדבר גרמה לו למעט בהדרגה בדבורו, והמלמד, שעד כה הפליא בשבחו, נאלץ לדוח בעצב על

ברכת "שלא עשני עבד"

הודאה על היותו בן חורין

לדעת הר"י בן יקר יש בברכה זו הודאה על עצם היות האדם בן חורין, ולא משעבד לאדם אחר. ולפי שהמשעבד לזולתו, אין זמנו בידו, ואין באפשרותו לקיים את מצוות התורה כהלכה, תקנו חכמים לברך ברכה זו (פרוש התפלות והברכות' לר"י בן יקר ח"ב עמ' כא. וראה רבנו מנוח (תפלה זו) שנסחת רבי עמרם גאון היתה: "שלא עשני עבד לבריות").

בספר 'עלת תמיד' (פרק ט) כתב שיש לכוון בברכה זו להודות על יציאת מצרים, והינו שבכל בקר יראה את עצמו כאלו יצא ממצרים (ראה חרדים ט כד) ובאמרו ברכה זו "יכוון גם על מה שה' יתברך הצילו היום מעבד עבדות פרך בחמר ולבנים בארץ מצרים הטמאה".

בסדר 'צלותא דאברהם' (ב'עמק ברכה' ברכת שלא עשני עבד) כתב שבברכה זו על האדם להודות אף על חרות הנפש - שאין הוא משעבד לטבעו ולתאוות לבו, אלא הוא שולט ביצרו, בוחר בטוב וחי' תורה. וכבר אמרו חכמים (אבות ו ב): "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", ואף רבי יהודה הלוי שורר: "עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חפשי".

ברוך שלא עשני אב"ד

העב"ץ שמש כרב העיר עמדין שבאשכנז כארבע שנים בלבד, ועם פרישתו סרב לשוב ולשאת בעל הצבור. את החלטתו זו בטא בדרך צחות: "ועתה מברך אני ברוך שלא עשני אב"ד לעם הזה, ואין בידי משל ורצועה למחות ביד עוברי עברה, והנה זה הולך בשרירות לבו, עושה ביד רמה, ברוך שפטרני מענשו" (שו"ת שאלת יעבץ ח"ב סי' סב).

מעמדו של עבד פנעני

על האדם להודות על כל תוספת של חיוב מצוה שהעניק לו קונו, לפיכך לאחר ברכת "שלא עשני גוי" - שאינו חייב במצוות כלל [מלבד שבע מצוות בני נח], על האדם להודות אף על כך שלא עשאו הקב"ה "עבד פנעני" שדרגת חיוב המצוות שלו אמנם גבוהה משל גוי, אף פחותה משל בן חורין. "עבד פנעני" הוא גוי מכל אמה שנקנה על ידי יהודי ונמול וטבל לשם עבדות, ואין הוא חייב במצוות עשה התלויות בזמן ["שהזמן גרמן"].

במסכת מנחות (מג ב) מקשה הגמרא: מאחר שעבד פנעני ואשה שוים בחיוב המצוות - ששניהם פטורים ממצוות עשה שהזמן גרמן, מדוע אם כן תקנו חכמים לכל ולברך גם "שלא עשני עבד" וגם "שלא עשני אשה"? ומתראת הגמרא שעבד מזלזל יותר, ולכך על האדם ליחד ברכה על כך שלא נעשה עבד. הבית יוסף' (או"ח סי' מו) מבאר שזלזולו של עבד פנעני מתבטא בכך שהוא חשוד אין לו זכות אבות ואסור לו לשא ישראלית.

אף שכוי מברך ברכה זו

הרמ"ה פוסק שאף ישראל הנתון בשבי מברך "שלא עשני עבד", לפי שפאמור אין אנו מודים בברכה זו על חרות הגוף, כי אם על מעלת חיוב המצוות (אבודיהם' בסדר השקמת הבקר).

רבי אפרים אשרי מספר כי בהיותו בגטו קובנה בימי מלחמת העולם השנייה, היו יהודים שזעקו כי במצב בו הם נתונים אין הם מסגלים לברך ברכה זו. אף הוא חזק את רוחם וצטט להם את דברי הרמ"ה, תוך שהוא מסביר להם שגם אם גופם משעבד, עליהם לזכור כי הם בחר ה' לתת להם את תורתו ומצוותיו (שו"ת מפעמים ח"ג סי' ו).

**יהודי יקר,
קנא גם
אתה לכבוד
שמים!
השכם כל
בקר לרומם
את קרנה של
ענית אמן -
בענית אמן
כהלכה אחר
המתפללים!**

**"בקנאו את
קנאתי בתוכם"**

"קנא קנאתי לה' צב-אות, על אלה האנשים שאינם משגיחים לחוס על כבוד קונם, ואינם חוששים לתת לב לענית אמן, ושוגגים ומזלזלים ונכשלים באמונת אמן. והמכשלה הזאת תחת ידם, ואינם יודעים כי בתבת אמן יש בו קיום וחזק כל העולמות. והעליונים והתחתונים בכללם תלויים במלת אמן."

(מתוך מאמר שכתב המקבל האלקי רבי אהרן מקרדינא בעל 'ספר קרנים', נדפס בסוף ספרו 'אגרת הטעמים' שהדפס לראשונה בשנת ש"מ)

מאה ברכות עוצרות מגפות

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי"
(כה יא)

דרש בעל ה"יטב לב":

אמרו חכמים (במ"ר יח כא) שבימי דוד ארע שהיו מתים מאה אנשים מישראל מדי יום, ואחר שתקן דוד לישראל שיברכו מאה ברכות בכל יום התבטלה הגזרה. חכמים הוסיפו ואמרו כי תקנה זו נרמזה בפסוק (שמואל ב' כג א): "ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על", "על" בגימטריה מאה.

אף את הכתוב: "השיב את חמתי מעל בני ישראל" יש לדרש כך: פינחס בן אלעזר השיב את חמת ה' מעל - מפח ה"על" של בני ישראל ועצר את המגפה, דהינו בכה שלמד עליהם זכות שעתידים הם לברך "על" ברכות. ואף שתקנת מאה ברכות התחדשה רק בימי דוד, הרי כבר אמרו חכמים (ב"ר כט ה) שהקב"ה מיטיב עם האדם על שם העתיד.

מעשה פינחס - פעניית אמן

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל" (כה יא)

דרש רבי עקיבא יוסף שלזינגר:

במעשהו חבר פינחס "חסד" ו"דין", כי בכה שהשתמש במדת הדין "בקנאו את קנאתי",

"השיב את חמתי" - עוזר חסד ורחמים בעולם.

זוהי גם מהותה של עניית אמן, שהיא בגימטריה שמות הוי"ה ואדנות, ובכך היא משתפת את שם הוי"ה המסמל רחמים, עם שם אדנות המסמל דין.

רמז לטיב פעלתו של פינחס נתן לדרש מקדו שראשי התבות: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" הם בגימטריה צ"א בגימטריה של אמן, לפי שפעלתו היתה כפעלתה של אמן הנענית בכונה (תורת יחיא' אות יד).

מכתב לו שהוא בן העולם הבא

"לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" (כה יב)

רמז לשכרו הרב של המקפיד על אמירת מאה ברכות ביום, דרש רבי אהרן הכהן מלונגיל מפסוק זה: "לכן" בגימטריה מאה. "לכן אמר" - האומר לכ"ן ברכות מדי יום, זוכה בעבור כך להבטחת: "הנני נתן לו את בריתי שלום", כלומר לחיי העולם הבא (ארחות חיים' דין מאה ברכות).

הוסיף ואמר רבי משה הלברשטם, כי אף שוין של מאה ברכות, שהוא אלף זהובים, כדברי חכמים (חלין פז א) ששכרה של כל ברכה הוא עשרה זהובים, נרמז בפסוק זה. שכן המלים "בריתי שלום" [עם מנן התבות] הן בגימטריה "אלף זהובים", ורמז הכתוב כי בעבור אמירת לכ"ן ברכות "הנני נתן לו את בריתי שלום" - אלף זהובים (ספר מאה ברכות' עמ' קמט).

רבי יצחק מג'לד, מרבני בגדד, מוסיף ומציין: אם נצרף את הנו"ן שבסוף המלה "לכן", לאותיות אל"ף וימ"ם הפותחות את המלה "אמר", נקבל את המלה אמן. בא הכתוב לרמז בזאת שהעונה אמן יציל מן הענשים החמורים שנאמרו על מי שאינו עונה אמן ולו ולנפשו יבוא שלום (צ"ח רכב).

אמן פותחת שערי חכמה

"לפה משפחת הפוני" (כו כג)

פרש רבי יעקב בעל הטורים: "היה לו לומר 'הפונה' וכתב: 'הפוני', לומר שכל ישראל פונים אליו ללמד מתורתו".

דרש רבי עקיבא יוסף שלזינגר בעל 'לב העברי':

"פנה" בגימטריה אמן. רמז הכתוב שהעוסק בתורה צריך להקפיד במיוחד על יחוד שמות הוי"ה ואדנות המתאחדים בתבת אמן. והעושה כן נפתחים לפניו שערי חכמה וזוכה "שכל ישראל פונים אליו ללמד מתורתו" (תורת יחיא' אות סג).

הוסיף ואמר רבי משה דוד אסטריכר, רבה של טשימפא, כי לפיכך אנו מבקשים בברכת התורה: "ונהיה אנחנו וצאצאינו... כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה"; "יודעי שמך" רומז לשני שמות הקדש המתאחדים בעניית אמן. מכאן שחובה על לומדי התורה להקפיד על יחוד קדוש זה, כדי שיוכו לברכת: "לומדי תורתך לשמה" (תפארת אדם' פרשת מטות).

שערי גן עדן

עניית אמן במשנת בעל ההלולא

ברכות לרב בזכות עניית אמן

בצואתו מורה רבי יחזקאל לבניו להקפיד על עניית אמן כהלכה, ומפליג בגדל מעלתה של מצוה זו, ואלו דבריו:

"הנני פוקד על אמן: מנעו כל מחשבות זרות, ולענות אמן בקול רם, מיליו להרים - סימן' [במסכת פסחים (ג א) אומרת הברייתא: "סימן להרים - מילין", כלומר, שרגילות היא שבהרים גדלים עצי מילת, דהינו עצי עפצים, כגון אלון. רבנו מביא זאת כאן כמליצה, כדי לעורר את צאצאיו לענות אמן בקול].

אל תשכחו לענות אמן אחר ברכת פורס סכת שלום ובברכת המזון על כל 'הרחמן'. ובזכות אמן יהיו בתיכם מלאים כרמון, ותעלו כטוב שמן, והקמים עליכם יהיו כדמן [כאשפה], ויצילכם ה' משעיר ותימן, ותוכו לעלות למקום ששם גדל קמחון' [הקמחון הוא אחד מהבשמים שמהם רקחו את שמן המשחה] (שמות ל כג), והיה גדל בארץ ישראל (ב"ר סה ז).

רבי יחזקאל קצנלבון ה'בנסת יחזקאל' ב"ג בתמוז תק"ט

רבי יחזקאל קצנלבון נולד בעיר בריסק בשנת תכ"ח, לאביו הדן המפרסם רבי אברהם. למד תורה מפ"ר העיר, רבי מרדכי זיסקינד רוטנברג, וכבר בנעוריו נודע כעלוי מבהק.

לאחר נשואיו כהן ברבנות בקהלות שונות, ובהן הערים זיטל, קיידאן ובריר. בשנת תע"ג נבחר לכהן כרב ראשי בקהלות אה"ו - אלטונה, המבורג ונודצק, מהקהלות החשובות והמשפיעות באשכנז. בתפקיד זה שמש במשך כשלושים וחמש שנה, עד יומו האחרון.

במהלך כהנתו נודע שמו ברבים, ומכל תפוצות ישראל פנו אליו השואלים בהלכה. חבר את שירת' כנסת יחזקאל והדפיסו עוד בתיו. מלבדו חבר גם את "לחם יחזקאל" על גפ"ת, ואת "מים יחזקאל" על התורה.

עם כל גדלותו בתורה נהג רבי יחזקאל בענוה יתרה והשפיל עצמו לכל אדם, כפי שעולה מתוך מכתביו. בצואתו, שהדפסה לאחר פטירתו, בקש שלא לחקק על מצבתו תאר גאון, ושלא להפליג בשבחיו.

הסתלק באלטונה ביום כ"ג בתמוז תק"ט, ושם מנוחתו כבוד.

מצבת בעל ה'כנסת יחזקאל' בקינגסטון, אלטונה-הקפורה, גומינה